

Medyanın Gençler Üzerinde Sosyal Sapma ve Şiddet Bağlamında Etkileri¹

The Effects of Media on Social Deviation and Violence on Youth

YALÇIN KAHYA*

*Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, ykahya@bandirma.edu.tr

Özet: Medya kuramları, kitle iletişim araçlarının gençlerin toplum içinde değişen rollerinin belirlenmesinde ve yönlendirilmesinde etkili olduğunu, sosyolojik kuramlar ise kitle iletişim araçlarının toplumsallaşma sürecinde bireylerin şiddet ve sapma davranışları göstermesinde etkili olup olmadığını tartışmaktadır. Bireylerin şiddet kültürünün etkisinde kalmasında gençlik çağı kritik bir önem taşımakta ve gençler gördükleri ya da maruz kaldıkları şiddet ve sapma davranışlarını örnek alabilmektedirler. Gençlerin şiddet algısına etki eden birçok faktör bulunmakla birlikte medyavermiş olduğu açık ve gizli mesajlar ile gençlerin davranışlarına yön verebilmektedir. Bu çalışmada İstanbul'un kültürel ve ekonomik bağlamda farklı olduğu düşünülen iki ilçesinde gençlerin çevrimiçi kaldıkları süre ile televizyon izleme süreleri bağlamında sapma-şiddet davranışlarını onaylama ve sergileme sıklığı arasındaki ilişkiyi ölçmektedir. Başka bir deyişle bu çalışmada medya da yer alan şiddetin gerçek yaşamda fiziksel ve sosyal şiddete dönüşüp dönüşmediği incelenmektedir. Söz konusu ilçelerde uygulanan 730 anketin bulgularının değerlendirilmesi sonucunda gençlerin şiddet ve sapma davranışlarını onaylama ve bu davranışları gösterme sıklığının sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel bağlamda, tercih edilen medya kullanımıyla da ilişkili olarak farklılıklar gösterdiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gençlik, medya, şiddet, sapma.

ABSTRACT

Abstract: Media theories argue that the mass media are effective on determining and leading the young's changing roles in the society, while sociological theories discuss whether the mass media has impacts on individuals' exhibiting violent or perverted behaviours in the process of socialization. Experience sex perceived in youth periods have a great significance on the fact that individuals remain under the influence of violence culture and young people may model violent or perverted behaviours they witness surround go. There are many factors influencing the young's perception of violence; however, media may lead their behaviours through its explicit or implicit messages. In the context of the time the young stayed online and watched television in the two districts of Istanbul considered to be culturally and economically different, this study measures the relationship between the frequency of the young's approving or exhibiting violent or perverted behaviours. In other words, whether the violence in media turns into physical or social violence in real life was investigated. As a result of the assessment of the findings obtained by 730 interviews conducted in those two districts, it was determined that the frequency of the young's approving or exhibiting violent or perverted behaviours, in socioeconomic and sociocultural context, differed in parallel with the preferred use of media.

Keywords: Youth, media, violence, deviation

¹Bu makale 2016 yılında T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde hazırlanan "İstanbul'un İki Farklı Bölgesinde Gençlerin Sosyal Sapma ve Şiddet Olguları Çerçevesinde Değerlendirilmesi" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Gündelik yaşamlarımız, yaklaşık yarım asırlık süreçte sürekli ve hızlı bir şekilde değişen, oldukça kırılğan bir yapıya bürünmüştür. Geçtiğimiz yüzyılın gündelik yaşamıyla günümüz gündelik yaşamının en belirgin benzerliği ise algılarımızın manipülasyona uğramaya açık kapılar olmasıdır. Tartışılan bireyselleşme süreçleri, değişen değerler ve değer çokluğu, medya çağı, yeni medya kavramı, mobil olma hali, postmodernizm, düşünömsellik gibi kavramlar değişimin yoğunluğunu ve gündelik yaşamın altında kaldığı stres oranını göstermektedir. Toplumun tüm kesimleri gibi gençler de, bu değişim sürecinden bağımsız olmamakla birlikte endüstriyel modernleşmenin, pazar ekonomilerinin, demografik dönüşümlerin ve artan kentleşmenin belirgin şekilde etkisi altında kalmaktadır (Hellenbart vd., 2000:14).

Bu değişimlerin paralelinde, Arendt'ın tartıştığı gibi bilim ve teknolojiye sağlanan ilerlemelerin insanlığın da ilerlemesi demek olup olmadığı gündeme geldiğinde, günümüz modernitesinin gençlerin davranış ve karar mekanizmalarını genellikle olumsuz şekilde etkileyen medya ve iletişim teknolojileriyle kuşatılmaktadır (Arendt, 2014:42)

Odaklanılan konu şiddet olduğunda medyanın etkisinin yanında doğrudan 'doğal insan şiddetinin' kendisini de dikkate almak gerekmektedir. Eğer bireyler şiddetin insan doğasının bir parçası olduğunu düşünüyorsa şiddet içeren içeriklerin medyada yer alması görece önemsiz kalacaktır. Diğer yandan, eğer şiddet davranışının insanlar tarafından öğrenildiği kabul ediliyorsa medyanın rolü önem kazanmaktadır (Trend, 2008: 45). 1996 yılında Dünya Sağlık Kongresinde gençlik ve şiddet, çiftler arasındaki şiddet, yaşlılara yönelik şiddet, cinsel şiddet, kişinin kendisine yönelik şiddet gibi çeşitli şiddet biçimlerinin analizinin yapıldığı raporda medyada yer alan şiddet toplumdaki şiddetin üçüncü dereceden sebepleri arasında gösterilmiştir. Raporun medya ve şiddet ilişkisinin ne kadar önemli olduğunu anlatması kadar dikkat çeken diğer bir nokta ise medyada ki şiddetin gençler üzerindeki etkisinden endişe duyup duymamız gelmektedir (Kılıç, 2017:51). Buradan hareketle gençlerin bakış açısına anlamada yetişkinlerin gençler hakkında oluşturdukları fikirler kendi gençlik ve ergenlik yaşamlarına göre şekillenmektedir. Kısa zamanda dilimlerinde değişim toplumda gençliğin medyadan olumsuz etkilendiği algısı gerçeklerin bir kısmını yansıtırken, gençlerin ifadelerini, kendi yaşam tanımlarını ve dünyalarını takip etmek, hayattan beklentilerini ve öznel yorumlarını algılayarak onları ciddiye almak gençleri daha iyi anlamamıza katkı sağlayacaktır (Corsa&Freitag, 2014: 1).

Bu çalışmanın merkezinde 15-24 yaş aralığında olan çocukluktan ergenliğe ve ergenlik sonrasında yetişkinliğe varılan bir geçiş dönemini kapsayan gençler oluşturmaktadır. Toplumun en dinamik kesimi olan gençler kendilerine has özelliklere sahip olmaları, bağımsızlık istekleri, gelecekte beklenenleri ile olumlu ve olumsuz bütün dış etkenlere açık olmaları açısından önem arz etmektedir. Gençler bu süreçte toplumda kendi yerini bulmayı, kendi değerlerini, standartlarını geliştirmeyi ve kendilerini dış tehditlere karşı savunmayı öğrenmektedirler (Schafer, 2002:1). Bu süreç içerisinde gençler arasında şiddet ve sapma davranışları göstermesi her toplumda teknik tartışmalara konu olmaktadır. Bu çerçevede ekonomik, kültürel ve sosyal düzeyi farklı olan iki bölgede gençlerin hayatları bağlamında TV izleme ve internet kalma süreleri ile sosyal medyada geçirdikleri zamanın şiddet ve sapma davranışlarını onaylama ve bunları gösterme sıklığı arasındaki ilişki açısından farklılık gösterip göstermediği incelenmektedir.

1. Medya, Gençlik ve Şiddet

Medya ile ilgili çalışmalar günümüzde geleneksel medya ve yeni medya sınıflandırmalarıyla iki farklı boyutta ele alınmaktadır. Ancak bu noktada yeni medyayı oluşturan sanal uzamı gündelik yaşamın genişleyen bir parçası olarak tanımlayan Gülsoy'a (2017) göre yeni medya formları üzerinden

etkileşimde bulunan bireyler gündelik yaşamlarındaki performanslarından ve benliklerinden çok da uzaklaşmamaktadırlar. Bu bakış açısı toplumsallaşma sürecinde gündelik yaşam içerisinde sanal ve gerçek ortamların birbirinin tamamlayıcısı olduğunu işaret etmesi noktasında önemlidir. Zira gerek geleneksel gerekse yeni sıfatıyla anılıyor olsun, kitle iletişim araçlarında yer alan şiddet içerikleri, toplumun şiddet toleransının ne olduğunu ortaya koymaktadır. Şiddet, medya üzerinden öğrenilmekte ve gündelik yaşama akmaktadır. Alanda yapılan pek çok çalışma başta televizyon olmak üzere kitlesel iletişim araçlarının her türlü formunda yer alan şiddet içeriklerinin şiddeti yeniden üreterek toplumsal kültürün bir parçası haline getirdiğini söylemektedir.

Bunların başında Gerbner'in 'ekme kuramı' ve 'acımasız dünya sendromu' gelmektedir. Gerbner'e göre çok televizyon seyretme "Acımasız Dünya Sendromu"na yakalanma riskini artırmaktadır. Bu sendromun anlamı, üç saat televizyon karşısında oturan kişinin daha az televizyon seyreden diğer birine göre daha fazla şiddet altında yaşayacağını ve buna bağlı olarak da daha fazla şiddet eylemi göstereceğidir. Bu noktada televizyon en kötü korkuları harekete geçirmekte ve paranoyaklaştırıcı bir etki yaratmaktadır. Bu etkilere ek olarak çok fazla televizyon seyretme sonuçlarından biri de şiddetin normal ve problem çözmenin etkili bir yolu olduğu düşüncesini insanlara aşlamak, çok daha yaygın etkisi ise acıya ve kurban olma durumuna karşı duyarsızlaştırmaktadır. Sonuç olarak Gerbner, medyanın en tutarlı özelliğini "suç ve şiddeti" sürekli resmettiğini kabul etmektedir (Gerbner, 2011:50,55).

Toplumsal öğrenme kuramı ile Bandura'nın yapmış olduğu çalışmalar şunu göstermektedir ki medya kimi zaman topluma tutulan bir ayna niteliğinde görünse de çoğunlukla toplumu ve gençleri belli hedeflere kanalizede bilmektedir. Bu noktada Bandura'nın, medya üzerine yapmış olduğu çalışmalarda çocuklar ve yetişkinlerin televizyon aracılığıyla yeni davranışlar, duygusal tepkiler ve yeni tarzlar edindiklerini ileri sürmektedir. Bu doğrultuda yapmış olduğu "Bobo Bebek Deneyi"nde şişme bir palyaço bebeği kullanmıştır. Şişme bebek dibine kum doldurularak sabit ama devrilemez bir hale getirilmiştir. Deney kapsamında anaokuluna giden kız ve erkek öğrencilere yetişkin palyaçoya aniden saldırarak yumruklamaya başladıkları bir film izlettirilmiştir. Daha sonra çocuklara yetişkin gözetimi olmadan Bobo ile oynama şansı verilmiştir. Kontrol grubundakiler filmi izlemedikleri için Bobo ile vurmadan itmeden normal şekilde oynamış oysa deney grubunda yer alan öğrenciler yetişkinlerin yaptıklarını bire bir tekrarlamış ve Bobo'ya şiddet uygulamışlardır (Bandura, Ross ve Ross, 1963: 3-11 den aktaran Dincer & Yılmazkol, 2015:199-200)

Katharsis'in arınma kuramı ise televizyonda şiddete maruz kalmanın izleyici üzerindeki saldırganlık eğilimini azalttığını, duyarsızlaşma kuramı ise televizyondaki şiddetin bireyler üzerinde anestezi etkisi yaratarak bireylerin doğal duygusal ve fiziksel tepkilerini duyarsızlaşmasına neden olduğunu, uyarma kuramı televizyondaki şiddetsahnelere maruz kalmanın bireyleri saldırgan davranışlara yönelttiğini, Berkowitzinkısıtsızlaştırma hipotezi insanların zaten saldırgan olduğunu ancak bu saldırganlığı bastırıldığını iddia etmektedir. Kullanıma hazırlama kuramında Berkowitz ve Rogers şiddet içerikli televizyon programları saldırgan düşünceleri izleyicilerin daha sonra kullanımı için hazırlamaktadır ancak sürekli olarak bu tekrarlanmadığında bu düşünceler kaybolmaktadır (akt. İşiker, 2011: 28-38).

Medya da yer alan şiddet karşısında geliştirilen kuramlara ek olarak şiddetin bireylerin diğer eylemlerinde etkisini ele alan Barrett&Braham (1995), sistematik olarak tekrarlanan görüntü ve imgelerin özellikle de çocuk ve gençlerin, cinsiyet, meslek ve siyasetle ilgili eğilim, tutum, duygu, değer, beklenti ve davranışlarında yoğun bir şekilde belirleyicibir etkiye sahip olduğunu dile getirmektedir (Barrett& Braham, 1995'den akt. Arslan, 2006:11). Medya yolu ile insanlar gerçek hayatta görmedikleri ya da gördüklerinin daha fazlasını (kavga, darp, hırsızlık, işkence ve taciz gibi şiddetli olaylarını) televizyon programlarında görmektedir (Uysal, 2006:123). Medyada yer alan bu tür olumsuz haberler

isteyerek olmasa da öne çıkmak, adından söz ettirmek vb. sebeplerden ötürü bazı gençleri olumsuz davranışlara yönlendirmektedir (Önder, 2008:189).

Diğer yandan kitle iletişim aracı olarak adlandırılan medya her çeşit mesajı farklı sosyodemografik özelliklere sahip kitlelere kendi yayın politikasına göre formatlayarak tek yönlü bir şekilde de yayabilmektedir (Mora, 2008:6). Bu noktada verilen mesajlar ya da şiddet görüntüleri Bourdieu'nun başta toplumsallaşmış özne dediği habitus, habitusu yapılandıran alan ve bununla yakın ilişki içerisinde olan ekonomik, kültürel ve sosyal sermaye hacminin sapma ve şiddet eylemlerinin onaylanmasında ve gösterilmesinde farklı derecelerde etkili olabilmektedir. Başka bir deyişle gençlerin geçmiş tecrübeleri, ebeveynlerin eğitim durumu, ailenin gelir durumu, sorunlara çözüm yaklaşımları, evde öğrendikleri, okulda öğrendikleri medyadan gelen şiddeti nasıl göğüsleyip ve bunu topluma nasıl yansıttıkları önemlidir (Bourdieu & Wacquant, 2011:118).

Akıl, bilgi ve birikiminin yerini 'iyi görüntü vermeye' bıraktığı günümüzde televizyonun çocuklar üzerindeki etkisine vurgu yapan Postman, dünyaya açılan pencere olarak tanımlanan televizyonun çocukluk ile yetişkinlik arasındaki sınırı ortadan kaldırdığını iddia etmektedir. Çocukluk yıllarının ihmal edilmesi ve yetişkinler dünyasına hazırlıksız girme çocuklar üzerinde büyük sorunlara ve büyük sosyal tehlikelere yol açmaktadır. Amerika'da yetişkinlerin işlediği suçlar ile çocuk suçları arasındaki fark gittikçe kapanmakta cezalar birbirine benzemektedir (Postman, 2005: 273,274).

Husten & Wright'a göre televizyon insanları teşvik etmek, öğretmek ve eğlendirmek için son derece önemli bir araç iken aynı zamanda zihinleri uyuşturabilecek bir zaman kaybı olarak da görülmektedir (Aktaran İçşibaşı, 2002:50). Gelişen iletişim teknolojilerinin ışığında medyanın çevrimiçi etkileşimli yeni formları geleneksel medyanın doğrudan yüklediği ideolojik aygıt olma rolünden tamamen olmasa da uzak durabilmektedir. Medyanın yeni formu daha özgürlükçü ve çok sesli gibi gözükmektedir. Ancak halihazırda televizyon, diğer kitle iletişim araçlarından ayrılarak toplumun merkezi kültür kolonunu oluşturmakta ve insanların yargılarının biçimlenmesine etki edip genel bir 'bilinç' ekerek sosyal katmanların devamlılığını sağlamaktadır (Gerbner, 2011:44). Henüz geçtiğimiz yüzyılın sonlarından kalan bir işbirliği olan televizyon internet birlikteliği, görsel ve biçimsel kodların egemenliğini artırmakta, sanal iletişim aracı olan sosyal medya da aynı anda farklı mekanlarda farklı kişileri bir araya getirerek kamusal alan rolü üstlenmektedir (Chevion, 2013:17; Erdal, 2012:58).

Medya'da sunulan şiddet ile yapılan çalışmalara bakıldığında bundan etkilenen kesimlerin en başında çocuklar ve gençler gelmektedir. Medyadaki şiddet gençler arasında şiddeti etkileyen faktörlerden biridir. Tv programlarında, dizilerde, filmlerde, müzik kliplerinde, spor müsabakalarında hatta haber programlarında kişiler arası ve toplumsal şiddet sıklıkla yer bulmaktadır. Medyada yer alan şiddet gelişen teknolojik yapı ve araçlar ile daha fazla alana ve daha fazla kişiye çok kısa süre içerisinde iletilmektedir. Tam da bu noktada gençlerin başta sosyal medya ve Tv' de zaman geçirmeleri, yayınlanan şiddetin yaşam ortamlarında şiddetin uygun bir davranış olduğunu ve sorunların çözümünde kullanıldığını sanmaları gençleri daha saldırgan ve şiddet kullanan bireyler haline getirmektedir (Kocadaş, Özgür & Özbulut, 2010:109-110).

Medyada şiddet günümüzde en çok tartışılan konuların başında gelmektedir. 1970'li yılların başında yapılan bir araştırmada altı hafta boyunca yurtlarda ve yatılı okullarda kalan gençlerin yarısına şiddet içerikli programlar izlemesine diğer yarısında şiddet içermeyen programlar izlemesine izin verilmektedir. Araştırma sonucunda şiddet içermeyen programları izlemeyen gençler yumruk yumruğa kavga etmeye ve okulları tahrip etmeye başlamışlardır. Şaşırtan bu sonuç uzmanlar tarafından tekrar incelendiğinde şiddet içermeyen programları izleyen grup sevdikleri programları izlemelerine izin verilmediği için sinirlenerek saldırgan davranışlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç televizyon

izlemekten alınan keyfin ya da mutsuzluğun gençlerin davranışları üzerinde izledikleri şiddetin oranından çok daha fazla rol oynadığını ortaya koymuştur. Bu durum medyada yer alan şiddetin zararsız olduğu anlamına da gelmemektedir. Başka bir deyişle insanlar yurtda kalan gençler gibi saldırganlığın altında yatan sosyal etkenler şiddet içerikli medya dışındaki şeylerden de çok daha fazla etkilendiğini bizlere göstermektedir (Trend, 2008: 7-8).

Diğer bir açıdan bakıldığında medyada yer alan şiddet çok farklı bir düşüncede yaratmaktadır. İnsanları şiddet dolu bir dünyada yaşadıklarına ve dünyayı daha güvenli hale getirmek için şiddetin gerekli olduğuna inandırmaktadır. Bu düşünce şekli insanların evde, toplum içinde, işte, okulda ve boş zaman etkinliklerinde şiddet davranışı göstermesine sebebiyet vermektedir. Kısacası medyada yer alan şiddet insanların hayalleri ve gelecek hakkındaki düşünceleri üzerinde olumsuz etkiler bırakabilmektedir (Trend, 2008: 80). Gerçekten de medya, gençlerin şiddet eylemleri göstermesinde tek başına etkili midir ya da ne kadar etkili olmaktadır? Bu çalışmada gençlerin habitusları, sahip oldukları sermaye türleri ve sermaye hacimleri göz önünde bulundurularak medya-şiddet bağlamında sosyalleşmeleri değerlendirilmektedir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma yazarın doktora sürecinde yürüttüğü araştırma içerisinden derlenen verilerden oluşmaktadır. Çalışmada uygulanan ve 47 sorudan oluşan anket içerisinden seçilen sosyal medya, internet ile sapma, şiddet arasındaki ilişkiselliği yansıtan sorular kullanılmıştır. Anketler 01 Ocak 2015 - 31 Aralık 2015 sürecinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma evreni İstanbul'da Kadıköy ilçesinin Fenerbahçe ve Caddebostan mahalleleri ile Sultangazi ilçesinin Yunus Emre Mahallesi'dir. Caddebostan'da ve Fenerbahçe'de 351; Yunus Emre'de ise 379 olmak üzere toplam 730 genç ile anket yapılmıştır. Araştırma sonuçları, kesitsel analizin bir mecburiyeti olarak, verilerin toplandığı örneklem ve verilerin toplandığı dönemle sınırlıdır. Ayrıca çalışmada kullanılan ölçek de ilişkiselliğin ortaya konulması bağlamında bir sınırlılık olarak ele alınabilir.

2.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Son yıllarda sosyal problem olarak karşımıza sıkça çıkan şiddet ve sapma eylemleri günlük hayat içerisinde yoğun olarak hissedilmektedir. Hızlı sosyal değişim süreci içerisinde ortaya çıkan ekonomik ve sosyal sorunlardan çok etkilenen grup olarak karşımıza çıkan gençler toplumun önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Şiddet ve sapma olgusunun günlük yaşamın yanı sıra başında durması ve toplumla iç içe geçmiş olması sosyolojinin her zaman ilgisini çekmektedir. Bu araştırmanın amacı ekonomik, sosyal ve kültürel düzeyi farklı olan İstanbul'un iki farklı bölgesinde Sultangazi ve Kadıköy ilçelerindeki gençlerin şiddet ve sapma davranışlarını onaylaması ve bunları gösterme sıklığında medya ve iletişim ağlarının etkili olup olmadığı araştırılmaktadır.

Bu çalışma kapsamında sapmanın tanımı, toplum içerisinde genel kabul görmüş ya da üzerinde uzlaşa sağlanmış normların ihlali olarak tanımlanmaktadır. "Asansörde bir yabancıya bakışları, toplum içinde kendi kendine konuşmak, tuhaf giysiler giymek gibi bir çok şey sapkın davranış olarak kabul edilmektedir" (Newman, 2013:113). Çalışmada diğer önemli bir kavramı olan şiddetin tanımına bakıldığında, Dünya Sağlık Örgütüne (1996) göre şiddet; "Kişilerin elinde bulundurduğu gücü yaralama veya kayıpla sonlandırma amacıyla başka bir insana, hayvana, kendine veya bir gruba karşı tehdit yoluyla veya bizzat uygulanmasıdır" (akt., Şahin, Şebini, Yılmaz, & Şahin, 2014:1). Türk Dil Kurumunun şiddet tanımı ise "Bir hareketin, bir gücün derecesi, sertlik, duygu ve davranışta aşırılık, karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma" olarak geçmektedir (<http://www.tdk.gov.tr>). Özet olarak

şiddet kullanmak; kanuna uymamak, kişilere zarar vermek, hakaret etmek , onur kırıcı davranışlarda bulunmak, huzuru bozmak, birinin canını acıtmak hırpalamak, canını acıtmak için zor kullanmak, yıkıcı ve aşırı davranışlarda bulunma şekillerinde kendini gösteren davranışlarda bulunmaktır (Erten & Ardalı, 2014:143).

2.3. Uygulama

Araştırmanın amaçları doğrultusunda veri toplamak maksadı ile 47 soruluk bir anket uygulanmıştır. Anket hazırlanmadan önce geniş bir literatür taraması yapılmış, bu araştırmaya benzer diğer araştırmaların veri toplama araçları incelenmiştir. Araştırmada kullanılan anketin yapısı ise 3 bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde "Kişisel Bilgiler ve Aile" başlığı altında 24 soru, ikinci bölümde "Arkadaşlık ve Boş Zaman" ile ilgili 10 soru, "Okul ve Gençlik Sorunları" ile ilgili 4 adet soru sorulmuştur. Son bölümde ise "Şiddet ve Sapma" konusuna yönelik 9 adet soruya yer verilmiştir. Araştırmanın nitel kısmında ise daha önceden hazırlanmış açık uçlu 25 başlıktaki sorular katılımcılara yöneltilmiştir.

2.4.Araştırma Bulguları

Araştırma kapsamında Sultangazi ilçesinin Yunus Emre Mahallesi ile Kadıköy İlçesinin Fenerbahçe ve Caddebostan Mahallelerindeki 15-24 yaş arası 730 kişilik örneklem grubuna anket uygulanarak sonuçları değerlendirilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde Frekans, Yüzde Dağılımı, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma hesaplamaları kullanılmış olup diğer yandan t testi, ANOVA ve Ki Kare testi kullanılmıştır.

2.4.1.Sosyo Ekonomik ve Sosyo Demografik Bulgular

Tablo 1 Araştırmaya Katılanların Yaş, Cinsiyet ve Oturdukları İlçeye Göre Dağılımı

	Sultangazi		Kadıköy		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Cinsiyet						
Kadın	219	57,8%	175	49,9%	394	54,0%
Erkek	160	42,2%	176	50,1%	336	46,0%
Toplam	379	100,0%	351	100,0%	730	100,0%
Toplam	379	100,0%	351	100,0%	730	100,0%
Yaş Ortalama ± SS	17,6 ± 2,5		18,8 ± 2,5		18,2 ± 2,5	

Yukarıdaki tabloda araştırmaya katılan gençlerin ilçelere göre cinsiyet ve yaş dağılımları gösterilmiştir. Araştırma da anket yapılan 730 gencin %54'ü (n=394) kadın, %46'sı (n=336) erkeklerden oluşmakta olup, Sultangazi'de ankete katılan kadın sayısı erkek sayısından fazladır. Bunun nedeni ise anketlerin okul çevrelerinde yapıldığından ve ilçede 15-24 yaş grubundaki erkeklerin iş hayatında olması kadınların ise okulda olması, sayının bu şekilde çıkmasında etkili olmuştur. Araştırmaya katılanların yaş aralığı Sultangazi Bölgesinde 15-18 yaş grubu %76,2'sini oluştururken, 19-24 yaş arası ise %23,8'ini oluşturmaktadır.

Tablo 2 Anne ve Baba Eğitim Durumu

Eğitim durumu	Sultangazi		Kadıköy		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Anne						
Okur-yazar değil	46	13,0%	6	1,8%	52	7,5%
Okur-yazar	27	7,6%	2	,6%	29	4,2%
İlkokul mezunu	169	47,9%	18	5,3%	187	27,0%
Ortaokul mezunu	76	21,5%	29	8,6%	105	15,2%
Lise mezunu	22	6,2%	118	34,8%	140	20,2%
Yüksekokul mezunu	2	,6%	25	7,4%	27	3,9%
Üniversite mezunu	11	3,1%	124	36,6%	135	19,5%
Yüksek Lisans	0	0,0%	17	5,0%	17	2,5%
Toplam	353	100,0%	339	100,0%	692	100,0%
Baba						
Okur-yazar değil	20	5,5%	0	0,0%	20	2,8%
Okur-yazar	23	6,3%	4	1,2%	27	3,8%
İlkokul mezunu	162	44,3%	12	3,5%	174	24,5%
Ortaokul mezunu	93	25,4%	24	7,0%	117	16,5%
Lise mezunu	50	13,7%	93	27,0%	143	20,1%
Yüksekokul mezunu	4	1,1%	23	6,7%	27	3,8%
Üniversite mezunu	12	3,3%	155	44,9%	167	23,5%
Yüksek Lisans	2	,5%	34	9,9%	36	5,1%
Toplam	366	100,0%	345	100,0%	711	100,0%

Araştırmaya katılan gençlerin anne ve babasının eğitim düzeyi sorulduğunda iki bölge arasında ki farklılıklar net bir şekilde görülmektedir. Sultangazi Bölgesinde annesi okur-yazar olmayan oran %13 olurken, Kadıköy bölgesinde bu oran %1,8'dir. Lise mezunu ve üstü Sultangazi bölgesinde % 9,9, Kadıköy bölgesinde % 83,8'dir. Gençlerin babalarının eğitim durumu ise Sultangazi bölgesinin okur-yazar değil diyen %5,5, Kadıköy bölgesinde ise bu oran %0 olarak görülmektedir. Lise mezunu ve üstü Sultangazi Bölgesinin % 18,6'sını, Kadıköy bölgesinin %88,5'ni oluşturmaktadır.

Tablo 3: En çok hangi tür televizyon programı izlersiniz?

	Sultangazi		Kadıköy		Toplam	
	N	%	N	%	n	%
Diziler	112	30,3%	62	17,8%	174	24,2%
Haberler	64	17,3%	65	18,7%	129	18,0%
Spor programları	46	12,4%	65	18,7%	111	15,5%
Sinema Filmleri	50	13,5%	54	15,5%	104	14,5%
Belgeseller - Dini programlar	12	3,2%	27	7,8%	39	5,4%
Magazin - Müzik – Eğlence	23	6,2%	16	4,6%	39	5,4%

Siyasi Tartışma Programları	10	2,7%	10	2,9%	20	2,8%
Bilgi yarışması	12	3,2%	9	2,6%	21	2,9%
Televizyon izlemem	32	8,6%	34	9,8%	66	9,2%
Diğer	9	2,4%	6	1,7%	15	2,1%
Toplam	370	100,0%	348	100,0%	718	100,0%

Yukarıdaki tabloda her iki bölgede yüksek oranda izlenen programlara bakıldığında diziler, haberler, spor programları ve sinema filmleri gelmektedir. Bu sonuç şiddet içerikli olabilecek programların gençler tarafından yoğun şekilde izlendiğini ve dikkat edilmesi gereken bir bulgu olduğunu bizlere göstermektedir.

Tablo 4 Günde ortalama kaç saat TV izliyorsunuz?

	Sultangazi		Kadıköy		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Tv izlemem	57	15,3%	85	24,5%	142	19,7%
1-2 saat	177	47,5%	182	52,4%	359	49,9%
3-5 saat	110	29,5%	72	20,7%	182	25,3%
6-7 saat	17	4,6%	2	,6%	19	2,6%
8 saat ve üzeri	12	3,2%	6	1,7%	18	2,5%
Toplam	373	100,0%	347	100,0%	720	100,0%

Tablo 5 Günde ortalama kaç saat internete giriyorsunuz?

	Sultangazi		Kadıköy		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
İnternete girmem	61	16,4%	6	1,7%	67	9,3%
1-2 saat	156	41,8%	101	28,9%	257	35,6%
3-5 saat	95	25,5%	123	35,2%	218	30,2%
6-7 saat	25	6,7%	47	13,5%	72	10,0%
8 saat ve üzeri	36	9,7%	72	20,6%	108	15,0%
Toplam	373	100,0%	349	100,0%	722	100,0%

Yukarıdaki Tablo 4 ve Tablo 5’ de gençlerin günde ortalama TV izleme süreleri ile internete girme süreleri gösterilmiştir. Sultangazi de gençlerin %16.4 internete girmemektedir. Bu oranın yüksek olmasının sebepleri arasında geleneksel aile yapısının devam etmesi, akrabalık ve hemşehrilik ilişkilerinin yoğun bir şekilde yaşanması sanal ilişkiler yerine yüz yüze ilişkiler devam ettiğini göstermektedir. Ayrıca Tablo 6’ da gençlerin ev dışında yaptığı faaliyetlere baktığımızda komşu ve akraba ziyaretlerindeki oran bu sonuçları doğrular nitelikte gözükmektedir. Dikkat çeken diğer bir nokta ise Kadıköy bölgesindeki gençlerin azımsanmayacak oranda (yaklaşık % 34) internette kalma sürelerinin 6 saat ve üzerinde olmasıdır. Gençlerin uzun süre internet ortamında kalması sanal olarak sosyalleştiklerini bunun sebepleri arasında da mikro çekirdek aile yapısının hâkim olması, komşuluk ve akrabalık ilişkilerinin zayıflığı ve ebeveynlerin her ikisinin de çalışıyor olması gelmektedir.

Tablo 6 Genellikle boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?

	Sultangazi		Kadıköy		Toplam	
	N	%	n	%	n	%
Ev İçinde						
İnternet	79	21,6%	145	41,7%	224	31,4%
Müzik dinlemek	111	30,3%	86	24,7%	197	27,6%
Gazete/Kitap/ Dergi okuma	70	19,1%	59	17,0%	129	18,1%
Televizyon seyretmek	45	12,3%	29	8,3%	74	10,4%
Ev işlerine katkıda bulunmak	26	7,1%	4	1,1%	30	4,2%
Aile bireyleriyle sohbet	19	5,2%	9	2,6%	28	3,9%
Diğer	16	4,4%	16	4,6%	32	4,5%
Toplam	366	100,0%	348	100,0%	714	100,0%
Ev Dışında						
Arkadaşlar ile buluşmak	149	44,7%	189	55,3%	338	50,1%
Sinema/Tiyatro/ konsere gitme	51	15,3%	57	16,7%	108	16,0%
Komşu ve akraba ziyareti	46	13,8%	8	2,3%	54	8,0%
Spor kulüpleri	21	6,3%	26	7,6%	47	7,0%
Kahvehaneye giderek	11	3,3%	13	3,8%	24	3,6%
Kurslara giderek	22	6,6%	2	,6%	24	3,6%
Birahaneye giderek	4	1,2%	25	7,3%	29	4,3%
İnternet kafeler	10	3,0%	4	1,2%	14	2,1%

Derneklere giderek	6	1,8%	3	,9%	9	1,3%
Diğer	13	3,9%	15	4,4%	28	4,1%
Toplam	333	100,0%	342	100,0%	675	100,0%

Yukarıdaki tabloda gençlerin internet ortamında kaldıkları süre ve sosyalleşme alanında komşu ve akraba ziyareti oranları dikkat çekmektedir. Sultangazi bölgesinde geleneksel aile yapısının güçlü olduğu burada açıkça görülmektedir. Bu duruma destek veren iki başlık olarak Sultangazi’de gençlerin ev işlerine katkıda bulunmaları ve aile bireyleriyle sohbet etmeleri Kadıköy bölgesinden daha yüksektir. Ayrıca her iki bölgede internette giren, televizyon seyreden ve internet kafelere giden gençlerin oranları incelendiğinde Kadıköy bölgesinde ev içinde internette geçirilen sürenin yüksek olması ile her iki bölgedeki yapının farklılıklarını daha net görmemizi sağlamaktadır. Yine bu tablo gençlerin şiddet ve sapma davranışlarını etki edebilecek mekânlara ya da faaliyetlere temas ettiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 7 Dizi İzleyen Gençlerin Şiddet ve Sapma Durumlarının İlçelere Göre Karşılaştırılması

	İlçe	N	AO	SS	T	P
Gencin Şiddet Davranışlarını Onaylaması	Sultangazi	112	2,61	0,82	3,189	0,002**
	Kadıköy	62	2,19	0,85		
Gencin Sapma Davranışlarını Onaylaması	Sultangazi	112	2,37	0,59	-1,534	0,127
	Kadıköy	62	2,52	0,74		
Gencin Şiddet Davranış Sıklığı	Sultangazi	112	0,30	0,46	-0,245	0,807
	Kadıköy	62	0,32	0,61		
Gencin Sapma Davranış Sıklığı	Sultangazi	112	0,31	0,41	-3,728	0,000**
	Kadıköy	62	0,58	0,54		

Yukarıdaki tabloda dizi izleyen gençlerin şiddet ve sapma durumları gösterilmiştir. Sultangazi’deki dizi izleyen gençlerin şiddet davranışlarını onaylaması ortalaması Kadıköy’deki gençlere göre daha yüksektir. Dizi izleyen gençlerin sapma davranış sıklıkları ortalaması ilçelere göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Kadıköy’deki dizi izleyen gençlerin sapma davranış sıklığı ortalaması Sultangazi’deki gençlere göre daha yüksektir.

Tablo 8 Şiddet/Sapma Davranış Onaylaması ve Sıklığı İle Belirlenen Değişkenler Arasındaki İlişki

	R	Gencin Şiddet Davranışlarını Onaylaması	Gencin Sapma Davranışlarını Onaylaması	Gencin Şiddet Davranış Sıklığı	Gencin Sapma Davranış Sıklığı
		,092*	0,054	,101**	0,034

Günde ortalama kaç saat TV izliyorsunuz?	N	719	719	713	714
Günde ortalama kaç saat internete giriyorsunuz?	R	,096**	,182**	0,05	,183**
	N	721	721	715	716

Tablo 8 de her iki bölgedeki gençlerin internette ve kalma süresi ve Tv izleme süreleri arttıkça şiddet davranışlarını onay ortalaması artmaktadır. Diğer yandan sadece Tv izleme süresi arttıkça şiddet davranışı sıklığı oranı da artmaktadır. Gençlerin sapma davranışlarını onaylama ve sapma davranışlarını gösterme sıklığına bakıldığında internette kalma süreleri arttıkça sapma davranışlarını onaylama ve sapma davranışlarını gösterme sıklığı birlikte artmaktadır. Sonuçlar bölgesel olarak incelendiğinde Sultangazi'de gençlerin internette kalma süreleri arttıkça şiddet ve sapma davranışları onay ortalaması artmaktadır. TV izleme süresi arttığında da şiddet davranışları onay ortalaması artmaktadır. Burada dikkat çeken nokta her iki durumda onay ortalaması artarken bu davranışları gösterme sıklığı bulunmamaktadır. Kadıköy bölgesinde ise gençlerin Tv izleme süresi arttıkça şiddet ve sapma davranışı sıklığı artmaktadır. İnternette kalma süresi arttıkça da sapma davranışlarını onaylama ve sapma davranışı gösterme sıklığı oranı artmaktadır.

Bu çalışmanın sonuçları kapsamında yapılan diğer araştırmalar incelendiğinde, Taşmektepligil vd.'nin (2017) yazılı ve görsel medyada yer alan haber ve programların bireysel şiddet açısından etkilerini belirlemek üzere yapmış oldukları çalışmanın sonucunda TV spor programlarının şiddeti artırma yönündeki etkisine katılımda, yaş ve meslek grupları açısından anlamlı bir farklılık gözlenmektedir. 13-30 yaş arasındaki kişilerin 31-50 yaş grubunda yer alanlara göre, TV programlarının şiddeti artırma yönündeki değerlendirmelere daha çok katılmakta ve bu görüş öğrenci olanlar arasında daha yüksek gözükmektedir. Katılımcılar televizyonda yer alan spor programlarına konuşmacı olarak katılan bazı kişilerin ve bazı spor programlarının şiddeti artırıcı özelliğe sahip olduğunu ayrıca spor medyasının fanatizmi tetiklediği görüşüne katılmaktadırlar (Taşmektepligil, Küçük, Karakuş, & Kalkavan, 2017:30,40).

Son yıllarda yapılan araştırmalar şiddet medya, sosyal çevre ve aile ortamlarında bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddet artık bir olay değil olgu haline gelmektedir. Olgu haline gelmesinde birçok etken bulunmakla birlikte sosyal değişim, aile yapısındaki değişiklikler, medyanın duyarsızlığı ve hoşgörü kültürünün azalması bunun aksine filmlerde ve dizilerde şiddet kültürünün yaygınlaşması gelmektedir(Ekiz, b.t.: 215).Üniversite öğrencileri arasında sosyal medya uygulamalarında dijital şiddet ilişkin algının incelendiği araştırmanın sonuçları incelendiğinde katılımcıların (kadın-erkek) cinsiyet farkı gözetmeksizin dijital şiddete uğrama oranının yüksek olduğu tespit edilmiştir(Cebecioğlu & Altıparmak, 2017:423).

Öztürk'ün (2006) görsel medya ve şiddet kültürünün öğrenciler üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla spor takımlarında yer alan ortaokul öğrencileri ile yapmış olduğu araştırma sonuçlarında yerli dizileri seyreden öğrencilerin dizilerden etkilenerek şiddet kültürünün arttığı ve şiddeti normal bir hayat tarzı gibi görerek sorunlarını çözmede kullandıklarını, televizyonun zararlı yönlerinin olduğunu, medyanın tutum ve davranışlarında biraz etkili olduğunu, şiddet içeren film ve programların gençler için kötü örnek olduğunu ve gençlerin filmlerdeki kahramanların kullandığı yöntemlerle kendi problemlerini çözmek istedikleri tespit edilmiştir (Öztürk, 2006:84).

Diğer bir çalışmada ise televizyon ve dijital oyunların, ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimlerine olan etkisi araştırılmıştır. Araştırma bulguları arasında öğrencilerin sevdikleri ve örnek aldıkları televizyon karakterleri arasında en çok aksiyon dizi karakterleri yer almaktadır. Dijital oyunlarda en çok yapmak istedikleri davranışların başında kötülerini yakalamak/öldürmek davranışı gelmektedir. En önemli bulgu

ise öğrencilerin sınıf arkadaşlarıyla yaşadıkları bir problem karşısında çözüm olarak en çok yapmak istedikleri davranış olarak arkadaşını dövme isteği gelmektedir(Tutkun, Demirtaş, Açıkgoz, & Tekşal, 2017:83). Bu noktada yukarıda yapılan çalışmalar bu araştırmanın sonuçlarını desteklerken derinlemesine görüşmelerde bir gencin Televizyon programlarının kendi hayatı üzerindeki etkisini şöyle dile getirmektedir;

"Büyükler biraz daha anlayışlı olurlarsa yayın organları bu konularda gençleri destekleyici eğitim içerikli bilgileri ailelere aktarırsa çözülebilir. Mesela televizyonu açtıysanız kaçırılanların başına bir şey gelenlerin yayınlandığı programlar var. Onu annem her izlediğinde seninde başına gelirse oraya gitme, şurada bulunma gibi söylemlerde bulunuyor ve başımın etini yiyor. Bu tarz programlar olmamalı bence. Bunlar yayınlanmasa aileler daha rahat olacak. Bireylerin yavaş yavaş değişeceğini düşünüyorum." (FB,DG7,K,23).

Sonuç ve Değerlendirme

İstanbul'un Sultangazi ve Kadıköy ilçesinde yaşayan gençlerin şiddet ve sapma davranışlarını onaylamaları ve bu davranışları gösterme sıklığına etki edebilecek faktörleri belirlemeye yönelik olan bu çalışmada gençlerin sosyalizasyon süreci ve yaşam koşulları habitusu belirlerken, her iki bölgede yaşayan gençlerin ailelerinin ait olduğu toplumsal sınıflar, gençlere kendilerine özgü farklı yaşam koşulları sunmaktadır.Hızlı sosyal değişme süreci içinde bulunan toplumlarda bireye değişen ve gelişen rolleri öğretmede kitle iletişim araçları yön gösterici olmaktadır. Bu bağlamda internet ağlarının yaygın bir şekilde kullanılması verilmek istenen mesajların ya da görüntülerin kolayca paylaşılmasını sağlamaktadır. Ancak burada verilmek istenen mesajların içeriği ve şekli önem arz etmektedir. Medyada haber olarak verilen şiddet ve sapma eylemleri bir gerçek durumu yansıtırken diğer yandan bu eyleme maruz kalmamış izleyicilereşiddet içerikli görseller sunmakfiilen şiddetin uygulanması anlamına da gelmektedir.

Bu çerçevedeSultangazi'deki dizi izleyen gençlerin şiddet davranışlarını onaylaması ortalaması Kadıköy'deki gençlere göre daha yüksektir. Kadıköy'de dizi izleyen gençlerin sapma davranış sıklığı ortalaması Sultangazi'deki gençlere göre daha yüksektir.Sultangazi'de ki gençlerin internette kalma süreleri arttıkça şiddet ve sapma davranışları onay ortalaması artmaktadır. TV izleme süresi arttığında da şiddet davranışları onay ortalaması artmaktadır. Burada dikkat çeken nokta her iki durumda onay ortalaması artarken bu davranışları gösterme sıklığı bulunmamaktadır. Kadıköy bölgesinde ise gençlerin Tv izleme süresi arttıkça şiddet ve sapma davranışı sıklığı artmaktadır. İnternette kalma süresi arttıkça da sapma davranışlarını onaylama ve sapma davranışı gösterme sıklığı oranı artmaktadır.

Araştırmanın sonuçları bölgesel olarak değerlendirildiğindeSultangazi bölgesinde sosyo-ekonomik ve demografik yapı, ailelerin eğitim düzeyi, hemşehrilik bağlarının güçlü olması biz kültürünü güçlendirmektedir. Ayrıcaekonomik yoksunluk, Tv de sunulan imkânlarla kolay yoldan ulaşma isteği, günlük yaşanan mekânın şiddet ile anılması, gelmiş olduğu yerin kimliği ve ataerkil aile yapısı şiddet ve sapma davranışlarının onaylanmasında ve gösterilmesinde etkili olmaktadır. Kadıköy bölgesinde ise ebeveynlerin ekonomik ve kültürel düzeyinin yüksekliği, çekirdek aile yapısı, eğitim düzeyi, gençlerin dizilerde sunulan imkânların çoğuna sahip olması (araba, ayrı ev, kredi kartı gibi) şiddet ve sapma davranışlarının onaylanmasında ve gösterilmesinde etkili olmaktadır.Örneğin dizilerde ve filmlerde sunulan her problemi güç ve para yoluyla halledilebilme imkânı bunların başında gelmektedir.

Her iki bölgede farklı sonuçların çıkması medyanın tek başına şiddet ve sapma davranışlarını yönlendirdiği görüşünün yeterli olmadığını yaş, cinsiyet, ebeveynlerin eğitim durumu, aile yapısı, ekonomik durum, yaşanan mekân, arkadaş çevresi, okulun suça eğilimi, okula karşı duyulan istek, komşuluk ilişkileri, ailenin gencin hayatını takip etme sıklığı etkili olmaktadır. Şiddet görüntülerinin medyada sık sık yer alması gençler üzerinde zamanla başta duyarsızlık, umutsuzluk ve güvensizlik kaygılarını harekete geçirmektedir.

Kaynakça

- Arendt, H. (2014). Şiddet Üzerine (7. b.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arslan, A. (tarih yok). Medyanın Birey ve Toplum Üzerine Etkileri . Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 1-12.
- Bourdieu, P., & Wacquant, L. (2011). Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar (5. b.). (N. Ökten, Çev.) İstanbul: İletişim.
- Cebecioğlu, G., & Altıparmak, İ. B. (2017). Dijital Şiddet: Sosyal Paylaşım Ağları Üzerine Bir Araştırma. Sakarya Üniversitesi Eğitim Dergisi, 7(2), 423-431.
- Chevron, N. T. (2013). Televizyon ve İçimizdeki Şiddet (1. b.). İstanbul: Kırmızı.
- Corsa, M., & Freitag, M. (2014, 10 06). Jugend in den Blicknehmen. Arbeitsgemeinschaft der Evangelischen Jugend in Deutschland. V: <http://evangelisches-infoportal.de> adresinden alındı. 19.11.2018
- Dincer, M. K., & Yılmazkol, Ö. (2015). Televizyon: Çocuklara "Gerçek Hayat"ı Şiddetle Öğreten "Çağdaş Masal Anlatıcısı". S. İ. Akçalı içinde, Çocuk ve Medya (4. b., s. 189-211). İstanbul: Nobel.
- Erdal, C. (2012). Medyanın Efendisi Şiddet. İstanbul: Doruk.
- Ekiz, D. (tarih yok). Medya, Kurtlar Vadisi ve Şiddet. A. Solak içinde, Küresel Süreçte Medya ve Şiddet (s. 159-221). Hegem.
- Erten, Y., & Ardalı, C. (2014). Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları. Ö. Solok içinde, Şiddet (8. b., s. 143-165). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gerbner, G. (2011). Kadife Karanlık 2. İstanbul: Su.
- Gülsoy, S. (2017). "Bir Uyarılma Denemesi: Dijital Oyunlarda Sahne" içinde Sosyoloji Divanı. 5(9) s.140-164
- İşçibaşı, Y. (2002). Medyada Şiddet Konusunda Bazı Sorular. Kurgu Dergisi, (19), 47-52.
- İşiker, F. (2011). Televizyon Yayınlarında Şiddet. Uzmanlık Tezi. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu.
- Kılıç, M. (2017). Gençlik Şiddet ve Serbest Zaman. Düzce: Düzce Üniversitesi Yayınları.
- Kocadaş, B., Özgür, Ö. & Özbulut M. (2010). Gençlik ve Şiddet Toplumsal Alanda Şiddetin Yükselişi. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Mora, N. (2008). Medya ve Kültürel Kimlik. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 5(1), 1-14.
- Newman, D.M. (2013). Sosyoloji: Günlük Yaşamın Mimarisini Keşfetmek. 3. Baskı, (Çev.: Ali Arslan), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Önder, M. (2008). Medya Kıskaçındaki Çocuklar. Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi(4), 183-190.
- Öztürk, N. (2006). Görsel Medya Ve Şiddet Kültürünün Orta Öğretim Öğrencileri Üzerine Etkisi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Postman, N. (2005). İnsan Aklının Kendi Yarattığı Teknolojiyle Dostluk Arayışı. Kadife Karanlık (G. Batuş, Çev., 2. b., s. 261-272). içinde İstanbul: Su.

Schäfer, T. (2002). Abweichendes Verhalten im Jugendalter – unter besonderer Berücksichtigung des Aspekts Jugend kriminalität. Universität Augsburg Jugendsoziologie.10.11.2015.<http://www.grin.com/de/e-book/108178/abweichen-des-verhalten-im-jugendalter-unter-besonderer-beruecksichtigung>

Şahin, H.,Şebin, K., Yılmaz, M., & Şahin, M. (2014). Sporda Şiddetin Boyutları (1. b.). Ankara: Nobel Akademik.

Taşmektepligil, M., Küçük, V., Karakuş, S., & Kalkavan, A. (2017). Bireysel Şiddet Açısından Spor Medyasının Etkileri. Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 2(2), 30-42.

Uysal, M., (2006). Medya ve Şiddet. Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu, 20 Mayıs 2006, Ankara. <http://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2016/11/Medya-ve-%C5%9Eiddet.pdf>

Yörük, S.,Koçyiğit, M., ve Turan,M. (2015). Dizi Filmler ve Bilgisayar Oyunlarının Ortaöğretim Öğrencilerinin Şiddet Algısına Etkisi Nitel Bir Araştırma. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 8 (4), 127-142. 28.06.2015.<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/usaksosbil/article/view/5000119621>.

<http://www.tdk.gov.tr> (Türk Dil Kurumu)